

Fem viktige asylpolitiske saker høsten 2018

Assistert retur: Veiledning til asylsøkere med avslag

Mange asylsøkere forstår ikke hvorfor de har fått avslag, og har et stort behov for informasjon og veiledning. Slik realitetsorientering er viktig, og ofte en forutsetning for at asylsøkere skal velge assistert retur til hjemlandet. Informasjon og veiledning til barnefamilier er særlig viktig, for å forebygge pågrep og internering av barn etter utløpt utreisefrist. Mange asylsøkere kvier seg for å oppsøke norske myndigheter, men har en lavere terskel for å oppsøke organisasjoner de har tillit til for å få informasjon og veiledning. Hittil har midler til slik veiledning kun blitt gitt i avbrutte, korte perioder, noe som gjør det vanskelig å etablere nødvendig kontakt og tillit blant asylsøkere.

NOAS anbefaler:

- *Innfør en fast ordning med informasjon og veiledning fra en uavhengig aktør for personer med avslag på asylsøknaden, som lever i og utenfor mottak.*

Rettsikkerhet i Utlendingsnemnda (UNE)

NOAS ser svakheter ved rettsikkerheten i dagens klageordning i asylsaker: Mangel på kontradiksjon, mangel på muntlighet og manglende topartsvurdering. UNE vurderer i en del asylsaker andre forhold enn UDI, uten at asylsøkeren gis mulighet til å uttale seg om de nye vurderingene. Denne manglende muligheten for kontradiksjon er et alvorlig rettsikkerhetsproblem. Svært få asylsøkere får mulighet til å forklare seg muntlig for UNE. Flere muntlige behandlinger vil gi UNEs avgjørelser mer legitimitet, både hos den enkelte asylsøker som vedtaket gjelder og i allmennheten. NOAS anbefaler, i tråd med utredningen til særdomstolsutvalget¹, at det gjøres endringer for å bedre asylsøkeres rettsikkerhet i klageordningen.

Den beste løsningen for å sikre full kontradiksjon og muntlig høring, er innføring av en topartsprosess i UNE – som man har i de tilsvarende klageorganene i både Danmark og Sverige. Med helt få unntak, har alle EU-land en forvaltningsdomstol, og således sikret topartsprosess. En topartsprosess ville innebære at UDI og asylsøkeren begge møter i nemnda som motparter. Dette betyr blant annet at UDI ville kunne spørres ut om sitt avslag både av nemnda og av asylsøkeren og dennes advokat.

NOAS anbefaler:

- *Sikre full kontradiksjon i UNE*
- *Gi flere mulighet til å forklare seg muntlig for UNE*
- *Innfør topartsprosess i UNE*

Matusikkerhet og fattigdom på asylmottak

En voksen beboer i ordinært asylmottak får under 2 500 kr i måneden. Det skal dekke mat, klær, medisiner, transport, telefon, hygieneartikler og andre nødvendigheter. Det er innført en maksimumsgrense på økonomisk støtte på 10.000 kr per familie, uansett hvor mange barn det er i familien. Stønadene til beboere i mottak ligger langt under satsene for sosialhjelp, og enda lenger unna SIFOs referansebudsjett.

Matusikkerhet er en grunnleggende menneskerettighet, nedfelt i FNs verdenserklæring om menneskerettighetene art. 25. OsloMet gjennomførte i 2017 en studie om matusikkerhet blant 205 voksne mannlige og kvinnelige beboere på asylmottak. Studien viste at 93 % er matusikre. Av disse opplever 12 % matusikkerhet uten sult, 84% matusikkerhet med sult, og 4 % at deres barn sulter. Ser man kun på barnefamilier, opplever 20 % av disse at deres barn sulter. For å forhindre matusikkerhet, anbefaler OsloMet at den økonomiske støtten til beboere i mottak økes.

¹ NOU 2017:8: Særdomstoler på nye områder? (tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2017-8/id2542284/>).

De økonomiske ytelsene må høynes for å sikre at barn og voksne ikke går sultne, og for å sikre at de gis bedre levevilkår og mulighet til et verdig liv mens de bor på asylmottak. Å leve i fattigdom er en dårlig start på livet i Norge. Det hindrer deltakelse i ordinært hverdagsliv og gjør at mottaksbeboere kan havne utenfor samfunnet. En mer normal tilværelse i mottak vil gi langt bedre forutsetninger for integrering og beboernes evne til å ta ansvar for egen situasjon.

NOAS anbefaler:

- *Øk satsene for økonomiske ytelser for beboere i mottak*

Satsing på Ankomstsenter Østfold: bevilgede midler er ikke nok

Utlendingsdirektoratet (UDI) må bevilges tilstrekkelige midler for å sikre at målet om en god og rettssikker asylprosess skal kunne gjennomføres i løpet av tre ukers oppholdstid ved Ankomstsenter Østfold fra 2019. Ombyggingen av senteret og organisering av ankomstfasen må tilrettelegge for riktig og grundig saksopplysning, samtidig som personvern og humanitære hensyn ivaretas.

Det må bevilges midler til nødvendig utbedring av boforhold for asylsøkere ved ankomstsenteret, når oppholdstiden i 2019 skal utvides fra maksimalt 10 dager til tre uker. I dag gis asylsøkere plass i køyesenger i store telt med inntil 40 sengeplasser. De fysiske omgivelsene må legges bedre til rette for noen grad av privatliv, skjerming og trygge rammer for alle. Blant annet bør det være atskilte områder for enslige kvinner og menn, mulighet for tilpasset innkvartering og oppfølging for personer med særskilte behov, og egne, tilrettelagte områder for barnefamilier. Barn og ungdommer bør ha egnede aktivitetsområder ute og inne. Foreløpig bevilgede midler er ikke tilstrekkelig for å dekke innmeldte behov.

Mulighet for å kartlegge asylsøkeres kompetanse allerede på ankomstmottaket bør utredes, for å sikre tidlig integrering. Det må være frivillig for asylsøkeren å gjennomføre en slik kartlegging, og det kan ikke ha noen konsekvenser for behandlingen av asylsaken om asylsøkeren ikke ønsker en slik kartlegging. Det vil være avgjørende at det gis tilstrekkelig informasjon om formål med og konsekvenser av kartleggingen, slik at det ikke oppstår misforståelser om hva som er utredning av asylsaken og hva som er kompetansekartlegging.

NOAS anbefaler:

- *Bevilg UDI tilstrekkelig midler for nødvendig utbedring av boforhold og ivaretagelse av rettssikkerhet ved Ankomstsenter Østfold*
- *Utred muligheten for kartlegging av asylsøkeres kompetanse på Ankomstsenter Østfold*

Evaluerings- og vergeordningen for enslige mindreårige asylsøkere

Nye rapporter fra Fafo², UNHCR³ og UNICEF⁴ synliggjør behovet for at representant- og vergeordningen for enslige mindreårige asylsøkere evalueres av en uavhengig instans. Rapportene viser at representantene tolker og utfører sitt mandat ulikt, som fører til vilkårlighet og betydelige forskjeller i oppfølgingen av barna. Kvaliteten på representantenes oppfølging varierer i stor grad. Flesteparten av barna UNHCR snakket med i forbindelse med rapporten, fortalte at de fikk liten eller ingen oppfølging fra representanten. UNICEF konkluderer i sin rapport at representantene ikke opererer med tilstrekkelig uavhengighet fra asylmyndighetene, og anbefaler at Norge evaluerer rollen og ansvarsområdene til representanter. Det er også grunn til å evaluere hvordan vergeordningen fungerer for andre grupper sårbare asylsøkere. Ifølge Fafo⁵ finnes det voksne beboere på asylmottak

² Silje Sønsterudbråten, Guri Tyldum og Magne Raundalen, *Et trygt sted å vente*, Fafo-rapport 2018:05.

³ UNHCR, *This is Our View*, 2017.

⁴ UNICEF, *Protected on Paper*, 2018.

⁵ Ragna Lillevik, Silje Sønsterudbråten og Guri Tyldum, *Evaluerings- og vergeordningen for enslige mindreårige asylsøkere*, Fafo-rapport 2017:22.

som ikke vurderes å være i stand til å håndtere elementære oppgaver i hverdagen selv, som allikevel ikke har verge.

NOAS anbefaler:

- *Representant- og vergeordningen for enslige mindreårige asylsøkere og andre grupper sårbare asylsøkere bør evalueres av en uavhengig instans*

NOAS, 21.11.2018

Kontakt i NOAS: *Mona Reigstad Dabour, politisk rådgiver: mrd@noas.org / 480 22 166*